ISSN 2524-2369 (Print)
ISSN 2524-2377 (Online)

МАСТАЦТВАЗНАЎСТВА, ЭТНАГРАФІЯ, ФАЛЬКЛОР

ART HISTORY, ETHNOGRAPHY, FOLKLORE

УДК 39:77.033:728.1(476)
https://doi.org/10.29235/2524-2369-2026-71-4-312-322

Паступіў у рэдакцыю 06.04.2026
Received 06.04.2026

А. М. Нароўская

Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры
Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Мінск, Беларусь

ЭТНАГРАФІЧНАЯ ФАТАГРАФІЯ ЯК МЕТАД ДАСЛЕДАВАННЯ ТРАДЫЦЫЙНАГА ЖЫЛЛЯ БЕЛАРУСАЎ (ПА МАТЭРЫЯЛАХ ФОТААРХІВАЎ)

Аннотация. Статья посвящена анализу этнографической фотографии как метода исследования традиционного жилища. Автор рассматривает эволюцию визуальной фиксации жилища в конце XIX – начале XXI в. Предлагается авторская периодизация этапов развития этнографической фотографии, прослеживается история формирования музейных фотоархивов как основополагающих источников для изучения материальной культуры этноса. Рассматривается трансформация экспедиционной методологии от первых попыток визуальной документации к систематизированной научной фиксации традиционного жилища белорусов. На основе анализа архивных материалов музеев и фотоархива Института искусствоведения, этнографии и фольклора НАН Беларуси раскрывается роль фотографии как средства семиотического моделирования внутреннего пространства жилища. Рассматривается, как систематизация экспедиционных фотографий в музеях преобразовала их из разрозненных свидетельств в структурированные фотоархивы, позволяющие современным исследователям реконструировать эволюцию традиционного жилища, его пространственную организацию в культурные смыслы.

Ключевые слова: этнографическая фотография, традиционное жилище, музей, фотоархив, музейные коллекции

Для цитирования: Нароўская, А. М. Этнаграфічная фатаграфія як метад даследавання традыцыйнага жылля беларусаў (па матэрыялах фотаархіваў) / А. М. Нароўская // Весці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2026. – Т. 71, № 4. – С. 312–322. https://doi.org/10.29235/2524-2369-2026-71-4-312-322

Ala N. Narouskaya

Center for the Belarusian Culture, Language and Literature researches of the National Academy of Sciences of Belarus, Minsk, Belarus

ETHNOGRAPHIC PHOTOGRAPHY AS A METHOD OF RESEARCHING THE TRADITIONAL DWELLING OF BELARUSIANS(BASED ON PHOTO ARCHIVE MATERIALS)

Abstract. This article analyzes ethnographic photography as a method for studying traditional dwellings. The author examines the evolution of visual recording of dwellings from the late 19th to early 21st centuries. The paper offers a periodization of the development of ethnographic photography and traces the history of the formation of museum photo archives as fundamental sources for studying the material culture of an ethnic group. The transformation of the expeditionary method from the first attempts at visual documentation to the systematic scientific recording of the traditional Belarusian dwelling is analyzed. Based on an analysis of archival materials from museums and the photo archive of the Institute of Art History, Ethnography, and Folklore of the National Academy of Sciences of Belarus, the role of photography as a means of semiotic modeling of the interior space of a dwelling is revealed. The article demonstrates how museum systematization transformed expeditionary photographs into structured museum photo archives, allowing contemporary researchers to reconstruct the spatial representations and social characteristics of the traditional dwelling.

Keywords: ethnographic photography, traditional dwelling, museum, photo archive, museum collections

For citation: Narouskaya A. N. Ethnographic photography as a method of researching the traditional dwelling of belarusians (based on photo archive materials). *Vestsi Natsyyanal'nai akademii navuk Belarusi. Seryia humanitarnykh navuk = Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus. Humanitarian Series,* 2026, vol. 71, no. 4, pp. 312–322 (in Belarusian). https://doi.org/10.29235/2524-2369-2026-71-4-312-322

© Нароўская А. М., 2026

Уводзіны. Этнаграфічная фатаграфія з'яўляецца ключавым кампанентам музейных і архіўных фондаў. Такія фотаздымкі змяшчаюць унікальную інфармацыю аб матэрыяльнай і нематэрыяльнай культуры, якую немагчыма цалкам атрымаць з рукапісных крыніц. У кантэксце этнаграфіі любая фатаграфія, зробленая з мэтай наступнага навуковага аналізу, адразу становіцца навуковай крыніцай.

Актуальнасць дадзенага даследавання абумоўлена неабходнасцю пераасэнсавання ролі візуальных крыніц у этнаграфічнай навуцы. У перыяд урбанізацыі і страты помнікаў традыцыйнай архітэктуры фатаграфія XIX–XX стст. становіцца важнай крыніцай па даследаванні матэрыяльнай культуры, у тым ліку традыцыйнага жылля беларусаў.

Сёння існуе праблема фрагментарнасці і распыленасці архіўных крыніц. Этнаграфічныя фатаграфіі па традыцыйным жыллі размеркаваны па мноcтве разрозненых беларускіх і замежных архіваў (напрыклад, Кунсткамера, РЭМ, РГТ). Адсутнасць адзінай каталагізацыі і доступу да архіваў ускладняе комплексны аналіз традыцыйнага жылля. Правядзенне кампаратыўнага аналізу здымкаў з розных архіваў, зробленых у час шматлікіх экспедыцый, дазволіць верыфікаваць этнаграфічныя даныя, выявіць рэгіянальныя асаблівасці і запоўніць "пустыя лакуны" асобных фотакалекцый. Сучасная этнасеміётыка прапануе пераход ад назапашвання этнаграфічных візуальных крыніц да іх інтэрпрэтацыі. Даследаванне этнаграфічнай фатаграфіі як знакавай сістэмы дасць магчымасць не толькі рэканструяваць традыцыйнае жыллё, але "прачытаць" яго невербальныя аспекты. Мэта даследавання – выявіць інфармацыйны патэнцыял этнаграфічнай фатаграфіі як рэпрэзентатыўнай крыніцы па гісторыі архітэктурна-прасторавай арганізацыі традыцыйнага жылля, які дазволіць верыфікаваць і дапоўніць этнаграфічныя апісанні XIX – пачатку XX ст.

Асноўная частка. Фатаграфія як крыніца фіксацыі і перадачы этнаграфічнай інфармацыі традыцыйна прыцягвае ўвагу спецыялістаў па этналогіі і антрапалогіі. Выкарыстанне візуальных даных у антрапалагічных і этнаграфічных даследаваннях стала тэмай работ замежных і савецкіх этнографаў з 1960-х гг. У работах даследчыкаў, апублікаваных у 1960–1970-я гг., былі вызначаны крытэрыі адбору фотакрыніц у асноўны фонд музея, распрацавана сістэма прыватных класіфікатараў па відавой прыкмеце, фотажанрах, матэрыяле і тэхніцы каталагізацыі. Важнае значэнне для даследавання мае публікацыя Г. Г. Громава "Методыка этнаграфічных экспедыцый" (1966), у якой падрабязна разглядаецца методыка этнаграфічнай фатаграфіі. Аўтар дае парады, як праводзіць фотаздымкі ў этнаграфічных экспедыцыях. Г. Г. Громаў разглядае пытанне выкарыстання маштабных прадметаў, апісвае прымальныя для здымак умовы надвор'я, пералічвае найбольш распаўсюджаныя тэмы і прадметы фіксацыі [1, с. 38–39]. З 1970-х гг. у замежных даследаваннях узрастае цікавасць да старых фотаматэрыялаў, якія захоўваюцца ў архівах і музеях. Звесткі па вывучэнні этнаграфічнай фатаграфіі архіваў можна знайсці ў зборніку артыкулаў "Антрапалогія і фатаграфія 1860–1920" [2]. Увядзенне фотадакументаў у навуковы ўжытак у канцы XX – пачатку XXI ст. звязана з фарміраваннем новых уяўленняў аб «візуальнасці» ў гуманітарных навуках. Доўгі час візуальным крыніцам адводзілася толькі ілюстрацыйная функцыя, бо галоўнае месца ў гістарычных даследаваннях займалі пісьмовыя крыніцы. Таму ўзнікла задача распрацоўкі тэарэтычнай асновы вывучэння фатаграфіі.

Важнае значэнне мае таксама даследаванне Р. А. Абілавай аб фотадакументах у музейных калекцыях XXI ст. Аўтар прадстаўляе асноўныя напрамкі крыніцазнаўчай работы з фотадакументамі ў межах іх тэматычнай разнастайнасці, асобную ўвагу надае этнаграфічным фатаграфіям [3, с. 288–289]. Цікавым з'яўляецца артыкул А. С. Собалевай, у якім аўтар раскрывае патэнцыял тэматычных фотакомплексаў, а не асобных кадраў. Адметнае месца ў артыкуле займае даследаванне этнаграфічных фотакомплексаў [4, с. 190–195]. У далейшым гэта ідэя была распрацавана ў дысертацыі К. Б. Талмачовай, дзе яна вылучыла тры тыпы этнаграфічных фотаздымкаў: 1) навуковая этнаграфічная фатаграфія; 2) навуковая фатаграфія сумежных навук. Гэта здымкі, зробленыя, напрыклад, археолагамі, якія могуць быць карысныя этнографу, але яны не з'яўляліся асноўнай мэтай даследавання; 3) фатаграфіі з этнаграфічным сюжэтам, часцей аматарскія здымкі традыцыйнага жылля [5].

Такім чынам, сучасныя падыходы да візуальнай фіксацыі этнаграфічных даных грунтуюцца на глыбокай прапрацоўцы метадалогіі, якая датычыцца як тэхнічнай дакладнасці, так і кантэкстуальнай значнасці здымка. Аднак каб зразумець эвалюцыю гэтых патрабаванняў, неабходна рэтраспектыўна прааналізаваць вытокі палявой фатаграфічна-этнаграфічнай практыкі.

Перыядызацыя. Аналіз гістарыяграфіі паказаў, што візуальныя крыніцы часта разглядаліся даследчыкамі як ілюстрацыйны матэрыял без уліку храналагічнай сістэмнасці. Між тым этнаграфічная фатаграфія як інструмент пазнання і спосаб фіксацыі ў рэальнасці не была статычнай. Яна прайшла эвалюцыю, абумоўленую развіццём навуковай метадалогіі і музейнай практыкі. Перыядызацыя, распрацаваная ў Расійскім этнаграфічным музеі (РЭМ), вылучае пяць этапаў фарміравання этнаграфічных фотакалекцый (ад антрапалагічных тыпаў да прадметаў побыту) [6]. Акцэнт пры фарміраванні фотакалекцый зроблены на тыпалогіі прадметаў. У нашым даследаванні, прысвечаным этнаграфічнай фатаграфіі традыцыйнага жылля, – акцэнт зроблены на тыпалогіі прасторавых структур. У сувязі з гэтым прапануем перыядызацыю, якая складаецца з чатырох этапаў фарміравання фотакалекцый традыцыйнага жылля ў фондах музеяў і фотаархіве Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі (ІМЭФ).

Першы этап – перыяд фотафіксацыі і дакументавання традыцыйнага жылля (канец XIX ст. – 1917 г.). Гэты перыяд звязаны з комплекснымі этнаграфічнымі экспедыцыямі, арганізаванымі Імператарскім Рускім Геаграфічным Таварыствам. Для гэтага перыяду характэрна: 1) фіксацыя традыцыйнага жылля як цэласнай сістэмы; 2) фіксацыя тыпаў жылля і гаспадарчых пабудоў; 3) інтэр'ер здымаўся рэдка, што было звязана з тэхналагічнымі абмежаваннямі. Першы этап звязаны з дзейнасцю этнографаў-даследчыкаў, якія ўмелі абыходзіцца з фотакамерай. Гэта фатаграфіі, зробленыя ў 1902–1910-х гг. у беларускіх вёсках захавальнікам музея М. М. Магілянскім, этнографамі Ф. К. Волкавым, Я. А. Ляцкім, [6], А. К. Сержпутоўскім [7, арк. 10–10 адв.], В. К. Косткам [8, арк. 23]. У 1911–1912 гг. падчас навуковых экспедыцый па Беларусі этнограф І. А. Сербаў стварае серыю фотаздымкаў традыцыйнага жылля і гаспадарчых пабудоў, вулічных планіровак [9]. Этнаграфічныя экспедыцыі праходзілі па заданні Паўночна-Заходняга аддзела Імператарскага Рускага Геаграфічнага Таварыства ў Вільні.

Другі этап – акадэмічны (1920–1950-я гг.). У гэты час этнаграфічная фатаграфія канчаткова інтэгруецца ў структуру навуковага тэксту. Фундаментальныя працы Н. І. Лебедзевай [10], А. Харузіна [11] дэманструюць новы падыход. Фатаграфія традыцыйнага жылля становіцца не проста фіксацыяй архітэктурнай формы. Жылыя і гаспадарчыя пабудовы становяцца аб'ектам сістэмнага фатаграфавання. З'яўляюцца планы, чарцяжы, дэталёвыя здымкі інтэр'ераў. Калі ў працах 1920-х гг. этнаграфічная фатаграфія выступае ў ролі палявога сведчання, то да 1950-х гг. яна ператвараецца ў інструмент навуковай класіфікацыі. Асобна можна вылучыць манаграфію Е. Э. Бломквіст (1956 г.) [12]. Этнограф выкарыстоўвае фатаграфію як сродак параўнальнага аналізу відаў жылля і тыпаў планіроўкі і прапануе тыпалагічную класіфікацыю ўсходнеславянскага традыцыйнага жылля. У працах Я. Бломквіст візуальны матэрыял з'яўляецца візуальным кодам, дзе кожная фатаграфія служыць пацвярджэннем выяўленай даследчыкам заканамернасці. Трэба адзначыць, што на гэтым этапе фатаграфія адыходзіць ад унікальнасці і дапамагае даследаваць тыпалогію жылля. Інтэр'ер становіцца важным для дэманстрацыі зместу сацыяльнага жыцця, але яго сакральны аспект часта ігнаруецца.

Трэці этап – перыяд архітэктурнай рэстаўрацыі і музеефікацыі помнікаў дряўлянага дойлідства (1960–1980-я гг.). У гэты перыяд функцыя фатаграфіі мяняецца. Яна становіцца інструментам выратавання помнікаў драўлянага дойлідства. Ствараюцца музеі пад адкрытым небам (Строчыца, Заслаўе) і фотаздымкі пачынаюць абслугоўваць патрэбы рэстаўрацыі. Традыцыйнае жыллё здымаецца з выкарыстаннем маштабных лінеек. Фатаграфуецца не толькі агульны выгляд традыцыйнага жылля, але і канструктыўныя дэталі: шчыты, замкі вянкоў, канструкцыі мацавання крокваў, трамы, вільчыкі і інш. На гэтым этапе адбываецца рэзкі рост зацікаўленасці інтэр'ерам традыцыйнага жылля. Часта ў фатаграфіях асноўны фокус робіцца на інтэр'еры. Для музейнай экспазіцыі неабходна была дэталёвая фіксацыя напаўнення (інвентарызацыя прадметаў: лаўкі, куфры, сталы, посуд, тканіны). Адбываецца здымка дробных артэфактаў жылля: разьбы ліштваў, клямак дзвярэй, прызбаў і інш., якія немагчыма было апісаць тэкстам. Фатаграфія становіцца адначасова інструментам каталагізацыі і рэстаўрацыі. Найбольшая колькасць фатаграфій

традыцыйнага жылля з этнаграфічных экспедыцый гэтага перыяду размяшчаецца ў манаграфіях А. І. Лакоткі [13] і С. А. Сергачова [14].

Чацвёрты этап – этап актуалізацыі і рэтраспектыўнага аналізу архіўнай спадчыны (1990 гг. – да сённяшняга часу). Гэта час "вяртання" забытых экспедыцый, матэрыялы аб якіх захоўваюцца ў архівах. Вызначаны этап прынцыпова адрозніваецца тым, што сучасныя даследчыкі не проста выкарыстоўваюць фатаграфіі як ілюстрацыі, яны праводзяць комплексную працу па дэшыфроўцы архіўнага фонду. Калі на першым этапе (1920–1950-я гг.) фатаграфія з'яўлялася часткай манаграфій, то ў XXI ст. яна становіцца самастойным аб'ектам вывучэння. Важным даследаваннем такога напрамку з'яўляецца альбом В. А. Лабачэўскай [15], у якім упершыню апублікавана 442 фатаграфіі этнографа І. А. Сербава, якія захоўваюцца ў аддзеле рукапісаў Бібліятэкі Вільнюскага ўніверсітэта і Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі. Найбольш знакавым даследаваннем ІМЭФ НАН Беларусі па этнаграфічнай фатаграфіі з'яўляецца манаграфія С. У. Грунтова [16], прысвечаная этнаграфічнай экспедыцыі 1923 г. Аснову манаграфіі складаюць 59 фотаздымкаў (з іх 32 – выявы жылых і гаспадарчых пабудоў, планіроўкі вуліц), якія захоўваюцца ў фондах Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь. Манаграфіі даследчыкаў сведчаць аб тым, што візуальны патэнцыял архіўных матэрыялаў пачатку XX ст. толькі пачынае даследавацца.

Важным аспектам чацвёртага этапу з'яўляецца перавод фондаў і архіваў у лічбавы фармат, які дазваляе ўжываць метады камп'ютарнага мадэлявання і семіятычнага аналізу этнаграфічна-фатаграфічнай спадчыны. Прапанаваная перыядызацыя дазваляе не толькі ўпарадкаваць візуальны матэрыял, але і вызначыць прынцыпы фарміравання асноўных музейных і архіўных калекцый этнаграфічнай фатаграфіі. Фарміраванне этнаграфічных фотакалекцый было цесна звязана з развіццём палявой этнаграфічнай практыкі, якая трансфармавала жыллё з аб'екта візуальнага назірання ў аб'ект навуковай фіксацыі. Для разумення гэтага працэсу неабходна звярнуцца да вытокаў: прасачыць, як змяняліся падыходы этнографаў да здымкі традыцыйнага жылля на працягу больш за стагоддзе – ад першых этнаграфічных фатаграфій канца XIX ст. да сучасных метадаў каталагізацыі і аналізу візуальнай спадчыны.

У канцы XIX – пачатку XX ст. этнаграфічная фатаграфія толькі пачынае ўваходзіць у этнаграфічную практыку, фіксацыя часта вялася ў рамках маштабных экспедыцый, арганізаваных Імператарскім Рускім Геаграфічным Таварыствам. У гэты час фатаграфія разглядалася як найважнейшы інструмент для стварэння этнаграфічных калекцый і каталогаў матэрыяльнай культуры. Першыя фатаграфіі традыцыйнага жылля, зробленыя ў час этнаграфічных экспедыцый, мелі дакументальны і апісальны характар. Яны абмяжоўваліся вонкавым аналізам крыніц. Этнографы ў сваіх справаздачах прыводзілі атрыбутыўныя даныя, указвалі месца і час здымкі, месца захоўвання, памер, дату. У гэты ж час этнографы і фатографы пачынаюць распрацоўваць строгія методыкі фатаграфіі традыцыйнага жылля – гэта фіксацыя фасадаў і тарцовых сценак жылля, фотаздымка інтэр'ераў, прывязка да мясцовасці, прапорцыі і інш.

Даследчыкаў, якія займаліся распрацоўкай метадаў і зборам этнаграфічнай фатаграфіі традыцыйнага жылля, можна падзяліць на тых, хто заклаў асновы стандартызацыі, і тых, хто паглыбіў метадалогію аналізу. Неабходна адзначыць, што каштоўнасць фатаграфічнай крыніцы напрамую залежыць ад метадалогіі яе стварэння. Каб здымак з фотаархіва стаў надзейным навуковым дакументам, неабходна разумець, якімі прынцыпамі кіраваўся этнограф на этапе палявой працы. Адным з такіх этнографаў, які распрацаваў методыку збору і сабраў калекцыю фатаграфій традыцыйнага жылля беларусаў, быў супрацоўнік Этнаграфічнага аддзела Рускага музея (пазней – Расійскі этнаграфічны музей) А. К. Сержпутоўскі. Этнограф зрабіў вялікі ўклад у фарміраванне музейнага фонду па этнаграфіі, ім было сабрана 6368 прадметаў и 1460 фатаграфій [6]. У архіве Расійскага этнаграфічнага музея знаходзіцца "Кароткая праграма для збірання этнаграфічных прадметаў у Беларусі", складзеная А. К. Сержпутоўскім. У Праграме даюцца рэкамендацыі А. К. Сержпутоўскага па выяўленні адметнасцей беларускага жылля. Этнограф адзначае, што пажадана па "магчымасці рабіць карты, планы і фатаграфіі…" [17, арк. 2]. Нягледзячы на тое, што праграма кароткая, у ёй даюцца скрупулёзныя прадпісанні па даследаванні беларускага традыцыйнага жылля. Этнограф пералічвае розныя назвы паселішчаў, відаў жылля, якім падчас этнаграфічных экспедыцый трэба надаць увагу: "…Селішчы: мястэчка, сяло, вёска, выселак,

пасёлак, хутар і т. п. Планы вуліц, дарог і размяшчэнне двароў, а таксама гумнаў… Ізба (хата), святліца… варыўня, свіран, гумно, хлеў… склеп… бані (лазні … і да т. п.)" [17, арк. 5–6]. Трэба адзначыць, што важную ролю адыграў той факт, што ў пачатку XX ст. пры Этнаграфічным аддзеле Рускага музея імператара Аляксандра III (далей – РЭМ) у першай трэці XX ст. была арганізавана фоталабараторыя. У выніку этнографам музея ў пачатку XX ст. для вядзення палявой этнаграфічнай працы выдаваліся фотаапараты. У адным з лістоў, адпраўленых з экспедыцыі ў музей, навуковы супрацоўнік А. К. Сержпутоўскі пісаў: "Вялікі фатаграфічны апарат я адаслаў разам з рэчамі ў вялікай дубовай скрыні, акаванай жалезам… Маленькі апарат я пакуль пакінуў сабе" [18, арк. 42 адв. – 43]. З негатываў, якія прывозіліся з паездак, у музейнай лабараторыі друкаваліся адбіткі, да якіх іх аўтары рабілі тэкставыя апісанні, якія змяшчалі важную інфармацыю аб зафіксаваных на фатаграфіях выявах.

Пры вывучэнні дарожных сшыткаў А. К. Сержпутоўскага быў выяўлены спіс фотаздымкаў, зробленых ім у с. Лучыцы падчас экспедыцый у Мінскую губерню ў 1906 г. Складанне падобнага спісу было выклікана спецыфікай тэхналагічнага працэсу правядзення фотаздымкі ў экспедыцыйных умовах. Для захавання інфармацыі аб знятых кадрах існавала неабходнасць у іх пісьмовым уліку. У якасці носьбіта фатаграфічнай інфармацыі А. К. Сержпутоўскі выкарыстоўваў шкляныя пласцінкі, пакрытыя эмульсійным пластом. Яны транспартаваліся ў адмысловых касетах, і таму этнограф быў змушаны прастаўляць іх нумарацыю і ўказваць назву аб'ектаў. Такі падыход дазваляў пазбегнуць узнікнення блытаніны пры наступнай ідэнтыфікацыі палявога матэрыялу (мал. 1). У рукапісным архіве РЭМ прадстаўлена справаздача А. К. Сержпутоўскага Этнаграфічнаму аддзелу (ад 1 снежня 1924 г.) аб экспедыцыі ў Мінскую і Магілёўскую губерні. Аналіз матэрыялаў справаздачы паказаў, што у спісе змяшчаецца 47 фатаграфій, зробленых этнографам у час экспедыцыі [9, арк. 10–10 адв.]. З вопісу аўтар артыкула выпісала толькі назвы фотаздымкаў, звязаных з відамі вёсак, жылых і гаспадарчых памяшканняў, прадметаў унутранага абсталявання: "хутор", "хата новая – изба новая", "поветка і імбар – навес и амбары", "хлеў і свінушнік – сараи", "сядзіба – усадьба", "ёўня", "імбар – амбар", "хата – изба", "печ – печь"

Мал. 1. Выгляд сялянскай сядзібы, в. Заполле, Мазырскі павет, Мінская губерня.
Фота А. К. Сержпутоўскага, 1906 г. РЭМ 1013-29

Fig 1. View of a peasant estate, Zapolye village, Mozyr district, Minsk province.
Photo by A. K. Serzhputovsky, 1906. REM 1013-29

(с. Сова, в. Ермакі Горацкага пав. Магілёўскай губ.). Усе фатаграфіі маюць нумар, пад якім яны былі зарэгістраваны.

У рукапісным архіве РЭМ у іншай справаздачы этнографа аўтарам быў зафіксаваны другі спіс з 62 фотаздымкамі, якія былі зроблены А. К. Сержпутоўскім па даручэнні Этнаграфічнага аддзела ГРМ у 1925 г. У справаздачы прыводзіцца наступны спіс фотаздымкаў "хата" (м. Вызна, в. Жываглодавічы, х. Крычын), "постройка хаты", "хлев и свинух", "хлев – конюшня", "хлев", "постройка хлева", "истопка или варивня", "видлярня – коптильня" [9, арк. 12–12 адв.]. Дзякуючы таму, што даследчык дэталёва фіксаваў звесткі пра выгляд сядзіб, рабіў фотаздымкі з розных ракурсаў, яны набылі дакументальнае навуковае значэнне. Значную каштоўнасць уяўляюць фатаграфіі супрацоўніка РЭМ В. К. Косткі, зробленыя ў час экспедыцый. Этнограф зрабіў унікальную серыю фотаздымкаў, куды ўвайшлі розныя віды жылых і гаспадарчых пабудоў, двароў, агульных планаў паселішчаў Мінскай і Магілёўскай губерняў. Напрыклад, цікавым узорам з'яўляецца фатаграфія галоўнай вуліцы в. Любячка Ігуменскага пав. Мінскай губ., на якой даецца агульная планіроўка вёскі, добра зафіксаваны малыя архітэктурныя формы, франтоны, адлегласць паміж дамамі. На фотаздымках з выявамі жылых пабудоў беднага і багатага селяніна (в. Парэчча Ігуменскага пав. Мінскай губ.) увага сфакусіравана на канструкцыйных асаблівасцях жылля розных сацыяльных груп насельніцтва [8] (мал. 2).

Музейныя вопісы змяшчаюць інфармацыю аб населеных пунктах, якія з мая па жнівень 1905 г. наведваў В. К. Костка: Вяззе, Жарабковічы, Міластава, Шчыткавічы, Падліпцы, Парэчча Слуцкага і Ігуменскага паветаў. Гэта інфармацыя і фатаграфіі этнографа даюць магчымасць вызначыць арэал распаўсюджвання тых альбо іншых планіровак жылля.

Паводле звестак сайта архіў РЭМ налічвае каля 180 тыс. адзінак захоўвання (негатываў і пазітываў), якія ахопліваюць перыяд з сярэдзіны 40-х гг. XIX ст. да сённяшняга часу. Дарэвалюцыйныя калекцыі налічваюць каля 50 тыс. фотаздымкаў. Гэта ўнікальныя візуальныя сведчанні, якія захавалі ландшафт, селішчы, жыллё, хатнія заняткі і рамёствы, нацыянальны беларускі строй. Архіў змяшчае працы і фотаздымкі такіх вядомых этнографаў, як Я. Ф. Карскі, У. М. Дабравольскі,

Мал. 2. Хата старасты, в. Вялікія Заходы, Горацкі павет, Магілёўская губерня.
Фотакалекцыя РЭМ 761-20. Фота В. К. Косткі, 1903–1904 гг.

Fig. 2. The village headman's dwelling. Bol'shiye Zakhody village, Gorki district, Mogilev province.
REM photo collection 761-20. Photo by V. K. Kostko, 1903–1904

А. К. Сержпутоўскі, В. К. Костка, Б. А. Рыбакоў, А. В. Лысенка і інш. Такім чынам, фонды Расійскага этнаграфічнага музея выключна багатыя матэрыяламі па культуры беларусаў, паколькі ў XIX – пачатку XX ст. гэты рэгіён быў зонай актыўнай навуковай цікавасці. Архіў змяшчае фатаграфіі, зробленыя ў рамках ранніх комплексных экспедыцый, калі этнографы мэтанакіравана дакументавалі тыпалогію сялянскіх сядзіб. Фотаздымкі звязаны з наступнымі тэмамі: тыпы дахаў (саламяныя, дранкавыя), размяшчэнне сядзібы (хата, хлеў, гумно і інш.), дэталі фасадаў. Архіў РЭМ, як правіла, захоўвае серыйныя здымкі (10–20 кадраў), якія паказваюць традыцыйнае жыллё ў розных ракурсах, што з'яўляецца ідэальным матэрыялам для даследавання аб'екта.

Фотаархіў ІМЭФ імя К. Крапівы НАН Беларусі. Фотаархіў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі – гэта вузкаспецыялізаваны і нацыянальна арыентаваны фотаархіў, які зберагае ўнікальную інфармацыю аб матэрыяльнай культуры беларусаў, у тым ліку традыцыйным жыллі. Галоўная перавага фотаархіва ІМЭФ у тым, што ён збіраўся і працягвае папаўняцца з мэтай дакументавання этнаграфічнай спадчыны Беларусі.

Асноўны масіў фатаграфій архіва ІМЭФ – гэта канец 1940–1980-х гг. Першыя фотаздымкі традыцыйнага жылля ў фотаархіве ІМЭФ, зроблены этнографамі М. Я. Грынблатам і Л. А. Малчанавай (Любанскі р-н, 1949 г.) [19]. Назва гэтай этнаграфічнай экспедыцыі не ўказваецца ў архіўных картках. Пачынаючы з 1950-х гг. у картках-пратаколах зафіксаваны назвы наступных этнаграфічных экспедыцый: Гродзенска-Палеская экспедыцыя (1953 г.); Віцебска-Магілёўская (1955 г.), Паўднёва-беларуская (1955 г.), Мінска-Гомельская экспедыцыя (1956 г.) і інш. (мал. 3).

Фотафонд з'яўляецца выключна моцным па дакументацыі пачынаючы з 1950-х гг., калі этнаграфічныя даследаванні ў БССР былі вельмі актыўныя. У гэты перыяд вялася сістэматычная праца па фіксацыі змен у побыце насельніцтва. Этнографы фіксавалі як традыцыйныя, яшчэ не закранутыя зменамі пабудовы, так і новыя тыпы жылля, якія ўзнікалі ў 1940–1950-х гг. Фотаархіў ІМЭФ НАН Беларусі сістэматызаваны па геаграфічным і экспедыцыйным прынцыпах. Фотадакументацыя захоўваецца ў 12 драўляных каталожных скрынях. Кожная скрыня ўяўляе сабой самастойны сістэматызаваны блок (які змяшчае каля 500 картак-пратаколаў). У фотаархіве прыблізна каля 6000 тыс. фатаграфій, з іх каля 2000 тыс. фотаздымкаў традыцыйнага жылля

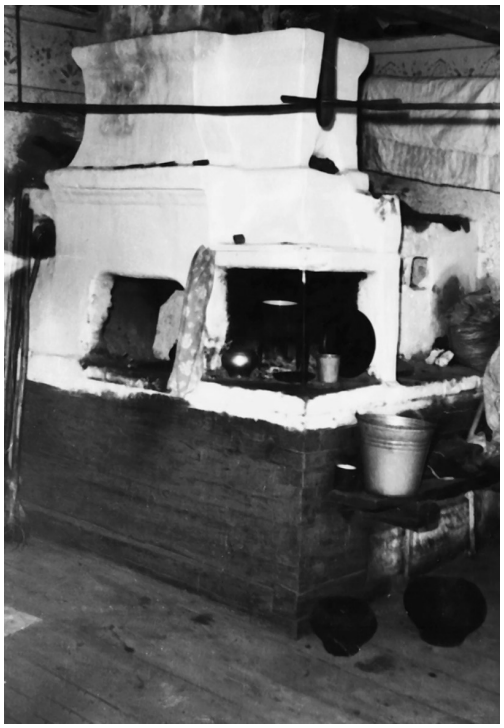
Мал. 3. Вяночны (круглы) двор, в. Званец, Журавіцкі р-н, Гомельская вобл.
Фота Л. А. Малчанавай, 1955 г. Віцебска-Магілёўская экспедыцыя

Fig. 3. Wreath (round) yard, Zvonets village, Zhuravitsky district, Gomel region.
Photo by L. A. Molchanova, 1955. Vitebsk-Mogilev expedition

Мал. 4. Покуць, в. Неглюбка, Веткаўскі р-н, Гомельская вобл. Фота П. Захаранка, 1965 г.

Fig. 4. Pokuts', Neglyubka village, Vetkovsky district, Gomel region. Photo by P. Zakharanka, 1965

Мал. 5. Печ, в. Рыскаў, Рагачоўскі р-н, Гомельская вобл. Фота П. Захаранка, 1965 г.

Fig. 5. Bake, Ryskov village, Rogachevsky district, Gomel region. Photo by P. Zakharanka, 1965

і яго фрагментаў, а таксама выяў гаспадарчых пабудоў. У асобнай скрыні захоўваюцца фатаграфіі прадметаў інтэр'ера традыцыйнага жылля (печ, сталы, абразы, лавы, палаці і інш.). Негатывы фотаархіва захоўваюцца асобна (мал. 4, 5).

Большая частка фатаграфій экспедыцый 1950–1960-х гг. захоўваецца ў першай каталожнай скрыні. У другой скрыні прадстаўлены фотаздымкі жылля і гаспадарчых пабудоў 1960–1970-х гг., у трэцяй – 1970–1980-х гг.

Фотаархіў цесна звязаны з палявымі этнаграфічнымі экспедыцыямі, якія праводзіліся на працягу шматлікіх дзесяцігоддзяў навуковымі супрацоўнікамі аддзела этнаграфіі ІМЭФ НАН Беларусі. Фатаграфіі прывязаны да падрабязных палявых справаздач, маюць навуковыя анатацыі, складзеныя у адпаведнасці з тагачаснымі і сучаснымі навуковымі праграмамі ІМЭФ НАН Беларусі. Для аналізу традыцыйнага жылля беларусаў (асабліва з улікам рэгіянальных адрозненняў – Заходняе і Усходняе Палессе, Панямонне, Цэнтральная Беларусь, Паазер'е і Падняпроўе) архіў ІМЭФ змяшчае больш грунтоўныя даныя, чым фотаархіў Расійскага этнаграфічнага музея.

Фотаархіў ІМЭФ утрымлівае больш фатаграфій тыпалагічных варыянтаў жылля, якія не з'яўляліся прыярытэтнымі для агульнарасійскіх музеяў. Матэрыялы, сабраныя беларускімі этнографамі, часта лепш адлюстроўваюць лакальныя асаблівасці будаўніцтва ў вызначанай вёсцы ці раёне. Калі правесці кампаратыўны аналіз з фотаархівам РЭМ, то там змяшчаюцца вельмі цікавыя раннія калекцыі (да 1920-х гг). Фотаздымкі, якія змяшчаюцца ў фотаархіве ІМЭФ, адлюстроўваюць канец 1940 – пачатак 1990-х гг. Такім чынам, фотаматэрыялы, сабраныя этнографамі РЭМ, дапамагаюць прасачыць эвалюцыю агульнай методыкі фотаздымкі праз работы буйных вучоных (канец XIX – пачатак XX ст.), а архіў ІМЭФ НАН Беларусі ўяўляе найбольш дэталізаваную калекцыю фатаграфій беларускага традыцыйнага жылля.

Фотаархіў Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту. Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту, заснаваны ў 1976 г., меў зусім іншую першасную мэту дакументацыі, чым ІМЭФ НАН Беларусі. Улічваючы, што асноўнымі задачамі музея з'яўляліся збор і музеефікацыя помнікаў драўлянага дойлідства, яго фотаархіў – самая поўная

і дэталізаваная крыніца па архітэктурных тыпах жылля. На пачатковым этапе работы музея былі праведзены дзясяткі экспедыцый, у якіх фіксаваліся даныя аб наяўнасці традыцыйнага жылля, сакральных аб'ектах, гаспадарчых і вытворчых пабудовах на тэрыторыі Беларусі. Першая этнаграфічная экспедыцыя адбылася ў 1977 г., аб чым сведчаць архіўныя матэрыялы музея [20, арк. 99–101]. На сённяшні дзень у архіве Беларускага дзяржаўнага музея народной архітэктуры і побыту (БДМНАП) захоўваецца некалькі дзясяткаў тысяч фатаграфій, а ў фондах музея – больш за 3000 негатываў. У фондах БДМНАП праведзена атрыбуцыя негатываў – усталяванне аўтарства, месца здымкі, часу і сюжэту, які ўключае візуальны аналіз, вывучэнне маркіроўкі на канвертах, прыцягненне архіўных матэрыялаў. Большая частка негатываў адлічбавана для скрупулёзнага даследавання дэталяў архітэктурнага аб'екта. У табліцы і на мал. 6 прыведзены прыклад атрыбуцыі аднаго з негатываў «негатыў "Вуліца"» з фотаархіва Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту.

Атрыбуцыйныя даныя фотанегатыва "Вуліца". Фотаархіў БДМНАП. КП 009960

Attributive data for the photo negative "Street". Photo archive of the BDMNAP. KP 009960

№ п/п	Прадметнае імя і назва, аўтар, кароткае апісанне, месца і час стварэння, матэрыял, тэхніка, памер	Ідэнтыфікацыйны нумар	Захаванасць
1	Негатыў "Вуліца"; А. І. Лакотка; змяшчае выяву вясковай вуліцы з двухбаковай забудовай. Абапал грунтовай вясковай дарогі забудаваныя сядзібы, якія павернуты тарцовымі фасадамі да вуліцы. Фасады з франтонамі, закотамі. Пераважна з двума вокнамі (з правага боку на здымку тры хаты); БССР; Гродзенская вобласць; Астравецкі раён; Спонды, вёска; 1979; фотастужка; апрацоўка хіміка-фатаграфічная (негатыўны працэс); 2,4 × 3,6	КП 009 960	1990/03/15 – на паверхні драпіны, плямы, адбіткі пальцаў, пашкоджана перфарацыя

Аналіз працэсаў камплектавання фотаархіваў выяўляе прынцыповае адрозненне ў структуры і форме дакументавання паміж навукова-даследчымі і музейнымі ўстановамі. У навукова-даследчай практыцы (напрыклад, у архівах ІМЭФ) першасная фіксацыя ажыццяўляецца ў форме каталожных картак (адзінак захоўвання), якія змяшчаюць фотавыяву і кароткую анатацыю. Гэта забяспечвае аператыўную выбарку даных. У фондах музея пад адкрытым небам фотафік-

Мал. 6. Вуліца, в. Спонды, Астравецкі р-н, Гродзенская вобл. Фотаархіў БДМНАП. КП 009960. Фота А. І. Лакоткі, 1979 г.

Fig. 6. Street, Spondy village, Ostrovets district, Grodno region. Photo archive BDMNAP. KP 009960. Fhoto A. I. Lakotka, 1979

сацыя інтэграваная ў абавязковыя экспедыцыйныя справаздачы. Гэтыя справаздачы, сшытыя па гадах або пэўных экспедыцыях, уяўляюць сабой збрашураваныя дакументальныя комплексы. У іх дэталёва фіксуюцца архітэктурныя асаблівасці (тып двара, канструкцыйныя элементы і г. д.) з непасрэдным прымацаваннем (наклейваннем) адпаведных фатаграфій у якасці ілюстрацыйнага матэрыялу. Такім чынам, сістэма захоўвання ў музеі арыентавана на цэласнасць палявога апісання, у той жа час сістэма фотаархіва ІМЭФ – на зручнасць каталагізацыі асобных аб'ектаў. Для фотаархіва ІМЭФ была характэрна фотафіксацыя этнаграфічнага кантэксту (традыцыйнае жыллё, інтэр'ер, штодзённае жыццё сялян і інш.), шмат здымкаў з людзьмі ў кадры (як носьбітаў культуры). У фотаархіве музея пад адкрытым небам адбывалася фіксацыя матэрыяльнай структуры, рабіўся акцэнт на архітэктурна-будаўнічых рашэннях, прысутнічала нізкая доля людзей у кадры.

Заключэнне. Такім чынам, фотаархівы музеяў і ІМЭФ НАН Беларусі з'яўляюцца важнай крыніцай для даследавання традыцыйнага жылля. Расійскі этнаграфічны музей змяшчае вялікую колькасць метадычна каштоўных фатаграфій, зробленых у канцы XIX – пачатаку XXI ст. У фотаархіве прысутнічае рэпрэзентатыўны корпус здымкаў традыцыйнага беларускага жылля, зафіксаваны рознымі пакаленнямі этнографаў, што дазваляе прасачыць эвалюцыю самой тэхнікі фіксацыі. Фотаархіў Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту ўдзяляе ўвагу архітэктурна-канструктыўным дэталям з мэтай захавання помніка. Акадэмічны архіў (ІМЭФ) акцэнтуе ўвагу на крыніцазнаўчай атрыбуцыі. Поўнае навуковае разуменне традыцыйнага жылля беларусаў магчыма толькі праз сінтэз будаўнічай дакументацыі, бытавой фіксацыі і метадалагічных верыфікаваных даных. Усе фотаархівы ўзаемадапаўняюць адзін аднаго і даюць найбагацейшы і дэталізаваны матэрыял па структуры і тыпалогіі самога жылля.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Громов, Г. Г. Методика этнографических экспедиций / Г. Г. Громов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1966. – 107 с.
2. Anthropology and Photography 1860–1920. – London: Yale University Press in Association with the Royal Anthropological Institute, 1997. – 275 p.
3. Абилова, Р. О. Основные направления источниковедческой работы с фотодокументами из музейных коллекций в современной российской историографии / Р. О. Абилова // Филология и культура. Исторические науки. – 2015. – № 2 (40). – С. 287–292.
4. Соболева, Е. С. Иллюстративные музейные коллекции как этнографический источник (на примере индонезийского фонда МАЭ) / Е. С. Соболева // Сборник Музея антропологии и этнографии. – 2000. – Т. 48. – С. 190 – 195.
5. Толмачева, Е. Б. Фотография как этнографический источник: по материалам фотоколлекции Музея антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН: дис… канд. ист. наук: 07.00.07 / Толмачева Екатерина Борисовна; Музей антропологии и этнографии им. П. Великого (Кунсткамера). – СПб., 2011.– 246 с.
6. Онлайн-проект «Собрание фотографий Российского этнографического музея» // Российский этнографический музей [сайт]. – URL: https://www.ethnomuseum.ru/collections/collection/sobranie-fotografij/ (дата обращения: 11.02.2026).
7. Архіў Расійскага этнаграфічнага музея (АРЭМ). – Ф. 1. Воп. 2. Спр. 583.
8. АРЭМ. – Ф. 1. Воп. 2. Спр. 352.
9. Сербов, И. А. Поездки по Полесью в 1911 и 1912 гг. / И. А. Сербов. – Вильна: Сев.-Зап. отд. Имп. Рус. геогр. о-ва, 1914. – 51 с.
10. Лебедева, Н. И. Жилище и хозяйственные постройки Белорусской ССР: Мозырский и Бобруйский округа по левому берегу Припяти и ее притокам: материалы экспедиции 1927 г. / Н. И. Лебедева. – Вып. 1. – М., 1929. – 81 с.
11. Харузин, А. Славянское жилище в Северо-Западном крае: из материалов по истории развития славянских жилищ / А. Харузин. – Вильна: Типолитогр. Т-ва «Н. Мац и К°», 1907. – 341 с.
12. Бломквист, Е. Э. Крестьянские постройки русских, украинцев и белорусов (поселения, жилища и хозяйственные строения) / Е. Э. Бломквист // Восточнославянский этнографический сборник / [отв. ред. С. А. Токарев]. – М., 1956. – 458 с. – (Труды Института этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая. Новая серия / Акад. наук СССР; т. 31).
13. Локотко, А. И. Белорусское народное зодчество: середина XIX–XX в. / А. И. Локотко. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – 287 с.
14. Сергачев, С. А. Белорусское народное зодчество / С. А. Сергачев. – Мн.: Ураджай, 1992. – 255 с.
15. Беларусы ў фотаздымках Ісака Сербава. 1911–1912 = The Belarusians in the photos by Isaac Serbau = Baltarusiai Isako Serbovo metu fotografijose / склад., аўт. уступ. арт. В. А. Лабачэўская; рэдкал.: Т. У. Бялова (гал. рэд.) [і інш.]. – Мн.: Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2012. – 456 с.: іл.
16. Грунтоў, С. У. Забытая экспедыцыя 1923 года: ля вытокаў акадэмічнай этнаграфіі ў Беларусі: альбом-манаграфія / С. Я. Грунтоў, Я. Грыневіч, Н. Саўчанка. – Мн.: Бел. навука, 2023. – 216 с.

17. АРЭМ. – Ф. 1. Воп. 2. Спр. 573.

18. АРЭМ. – Ф. 1. Воп. 2. Спр. 578.

19. Фотаархіў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі. – Фота № 39. – Экспедыцыя ў Любанскі р-н Мінскай вобл., 1949 г.

20. Архіў Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту (БДМНАП). – Кн. 2. Справаздачы аб навуковых камандзіроўках па Рэспубліцы Беларусь (05.09.1977 – 25.12.1977).

References

1. Gromov G. G. *Methodology of ethnographic expeditions.* Moscow, University Publishing House, 1966. 107 p. (in Russian).

2. *Anthropology and Photography 1860–1920.* London, Yale University Press in Association with the Royal Anthropological Institute, 1997. 275 p.

3. Abilova R. O. The main directions of source study work with photographic documents from museum collections in modern Russian historiography. *Filologiya i kultura. Istoricheskie nauki = Philology and Culture. Historical Sciences,* 2015, no. 2 (40), pp. 287–292 (in Russian).

4. Soboleva E. S. Ilustrative museum collections as an ethnographic source (using the example of the Indonesian MAE collection). *Sbornik Muzeya antropologii i etnografii = Collection of the Museum of Anthropology and Ethnography,* 2000, vol. 48, pp. 190–195 (in Russian).

5. Tolmacheva E. B. *Photography as an ethnographic source: based on materials from the photo collection of the Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera) of the Russian Academy of Sciences.* Abstract of D. Sc. diss. St. Petersburg, 2011. 246 p. (in Russian).

6. *Online project "Collection of photographs of the Russian Ethnographic Museum".* Available at: https://www.ethnomuseum.ru/collections/collection/sobranie-fotografij/ (accessed 11.02.2026) (in Russian).

7. *Archives of the Russian Ethnographic Museum (AREM),* coll. 1, aids 2, fol. 583 (in Russian).

8. *Archives of the Russian Ethnographic Museum (AREM),* coll. 1, aids 2, fol. 352 (in Russian).

9. Serbov I. A. *Trips to Polesie in 1911 and 1912.* Vilna, North-West Separate Imperial Russian Geographical Islands, 1914. 51 p. (in Russian).

10. Lebedeva N. I. *Dwelling and outbuildings of the Byelorussian SSR: Mozyr and Bobruisk districts along the left bank of the Pripyat and its tributaries:* materials of the 1927 expedition, iss. 1. Moscow, 1929. 81 p. (in Russian).

11. Haruzin A. *Slavic dwellings in the Northwestern region: from materials on the history of the development of Slavic dwellings.* Vilna, Typographical Society of N. Mats and Co., 1907. 341 p. (in Russian).

12. Blomkvist E. E. Peasant buildings of Russians, Ukrainians and Belarusians (settlements, dwellings and farm buildings). *Vostochnoslavyanskij etnograficheskij sbornik = East Slavic Ethnographic Collection.* Proceedings of the N. N. Miklouho-Maclay Institute of Ethnography. New Series. USSR Academy of Sciences. Moscow, 1956, vol. 31. 458 p. (in Russian).

13. Lokotko A. I. *Belarusian folk architecture: Mid 19th – 20th centuries*. Minsk, Navuka i technika Publ., 1991. 287 p. (in Russian).

14. Sergachev S. A. *Belarusian folk architecture.* Minsk, Uradjai Publ., 1992. 255 p. (in Russian).

15. Labacheŭskaya V. A. (ed). *The Belarusians in the photos by Isaac Serbau = Baltarusiai Isako Serbovo metu fotografijose.* Minsk, Belarus. Encycl. Name P. Brovka Publ., 2012. 456 p. (in Belarusian).

16. Gruntoŭ S. U. *Forgotten expedition of 1923: for the release of academic ethnography in Belarus: album-manography.* Minsk, Belaruskaya Navuka Publ., 2023. 216 p. (in Belarusian).

17. *Archives of the Russian Ethnographic Museum (AREM),* coll. 1, aids 2, fol. 573 (in Russian).

18. *Archives of the Russian Ethnographic Museum (AREM),* coll. 1, aids 2, fol. 578 (in Russian).

19. *Photo archives of the Institute of Cultural Studies, Ethnagraphy and Folklore of the National Academy of Sciences of Belarus.* Photo no. 39. Expeditions in Lyuban district, Minsk region, 1949 (in Russian).

20. *Archives of the Belarusian State Museum of Folk Architecture and Life.* Book 2. Information on scientific trips to the Republic of Belarus (05.09.1977 – 25.12.1977) (in Belarusian).

Информация об авторе

Наровская Алла Николаевна – кандидат исторических наук, доцент. Центр исследований белорусской культуры, языка и литературы, Национальная академия наук Беларуси (ул. Сурганова 1, корп. 2, 220072, Минск, Республика Беларусь). E-mail: anarovskaya@gmail.com. https://orcid.org/0009-0005-9066-5149

Information about the author

Alla N. Narouskaya – Ph. D. (Hist.), Associate Professor. Center for the Belarusian Culture, Language and Literature researches of the National Academy of Sciences of Belarus (1 Surganova Str., Bldg 2, Minsk 220072, Belarus). E-mail: anarovskaya@gmail.com. https://orcid.org/0009-0005-9066-5149